

Daniel Moberger

Dissertatio Medica De Causis Cur Suecici Milites Et Procul Patriae Et Magnis Belli Sustinendis Laboribus Valent

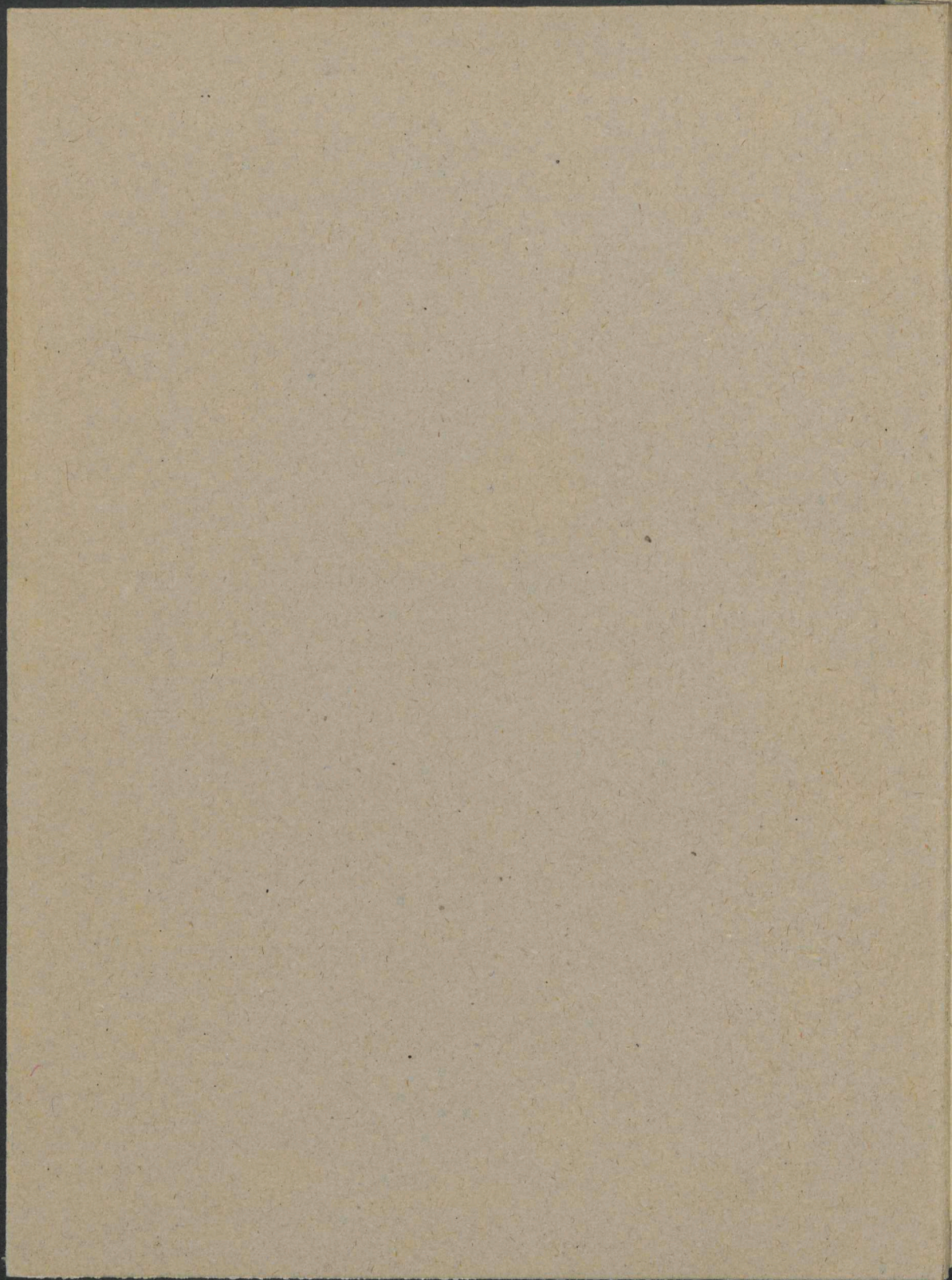
Rostochii: Literis Adlerianis, MDCCCIV.

<http://purl.uni-rostock.de/rosdok/ppn1006709398>

Druck Freier Zugang OCR-Volltext

Ru. med 1804.

Daniel Moberger

strategica

DISSERTATIO MEDICA

DE CAUSIS

13 / CUR SUECICI MILITES ET PROCUL
/ PATRIAE ET MAGNIS BELLIS
SUSTINENDIS LABORIBUS VALENT. / 14

PRO IMPETRANDO

IN ACADEMIA ROSTOCHIENSI

GRADU DOCTORIS

MEDICINAE ET CHIRURGIAE

SCRIPSIT

DANIELIS MOBERGER

SUDERMANNO - SUECICUS

CHIRURGIAE MAGISTER

REGII COLLEGII SANITATIS ET SOCIETATIS MEDICAE HOLMIENSIS
MEMBRUM

LEGIONIS WESTMANLANDICAE CHIRURGORUM PRINCEPS.

ROSTOCHII

LITERIS ADLERIANIS MDCCCIV.

1804

ADVERTISING

THE

NEW YORK

ADVERTISING

AGENCY

THE

ADVERTISING

AGENCY

THE

ADVERTISING

AGENCY

THE

ADVERTISING

AGENCY

THE

ADVERTISING

AGENCY

THE

NOBILISSIMO ET GENEROSISSIMO

DOMINO

P. A BRÄNDSTRÖM

MAGISTRO EXCUBIARUM GENERALI

ET DUCI REGIMENTI WESTMANLANDICI

SECUNDICERIO ET EQUITI ORDINIS AB ENSE

REI.

HANCCE DISSERTATIONEM

OMNI QUA PAR EST REVERENTIA

D. D.

AUCTOR.

MOHNSINGO ET GENSINGO

DOMINO

P. A. B. A. D. S. T. O. M.

MASTRO P. A. B. A. D. S. T. O. M.

ET SOCI. B. A. D. S. T. O. M.

MASTRO P. A. B. A. D. S. T. O. M.

MASTRO P. A. B. A. D. S. T. O. M.

MASTRO P. A. B. A. D. S. T. O. M.

ACTOR

—
—
—
—
—
—
—
—
—
—
Quamquam milites Suecici, *Serenissimo Duce. peramato JOANNE, regni herede Suecici,* bello, quod grāve gesserunt, omnibus anni temporibus egerunt, tempestates inopiasque sustulerunt et in regione quidem valde a sua differente, et victum, cui non erant adsueti, assumere coacti fuerunt, tamen ipsorum valetudo omni hominum memoria dignissimi belli — tempore omnino bona, melior, quam ceterorum; — quaenam sunt causae? Responsio certe haud vilis; simulque ut legi, dissertationem inauguralem scribendi in promotione mea a Rostochiensi Medicinae facultate illustri dictae, satisfaciam, ipsam ferre ausim. Antequam vero has causas exponam, brevibus itinera nostra morbosque exercitum delapsos narrare liceat, — longius enim exponere munera mea in itinere impediunt.

Calendis Junii anni praecedentis copiae Suecicae in insula Rugia sunt expositae. Tristis fuit tempestas in transvectione et permulti fuerunt homines in spatio tam angusto; at nullus, si singulorum, qui Pleuritide et Pneumonia laborabant, quorumque duo mortui sunt, non habueris rationem, aegrotavit. Septimo Idus Junii Rostochium ingressus optime se habuit exercitus dum fuit in terris Mecklenburgicis, quod etiam Potsdamum iter faciens, evenit; immo vero usque ad id tempus, quo ad Lipsiam confluxerunt, nonnulli tantum morbum sunt nacti, quod magis mirandum, quia a sedecimo ante Calendas Augusti usque ad decimum ante Cal. Novbr. sub dio nobis fuit pernoctandum, noctesque erant perfrigidae. Ad Bernburgum Koetheniumque diarrhoea pervasit milites, quae partim ex vehemente et pluvioso coelo, partim ex prunis viridibus assumptis, quae illis copiosissima sunt, orta est. — Multos fortium Borussiae Russiaeque virorum corruit typhus malignus, nostrorum tantum paucos.

Plurimi, diarrhoea inquietati, convaluere Lipsiae vel illius finibus, sed quum hinc quatuordecim dies continuos tempestate pluviosa esset proficiscendum, multi rursus illum in morbum inciderunt, praesertim ad urbes nominatas Frankenhausen et Sondershausen. Non permagnis itineribus exercitus se recepit a Goettinga in Holsatiam, ubi aliquot

otii fuit militi, et aër paene semper frigidus et humidus, et inde febris rheumatica nervosa cum affectionibus pulmonum et diarrhoea, quae mox extinctae sunt.

Simulac frigus fuit purum coelumque serenum, cui Suecicus est adsuetus, copiae sese pararunt, ut Rhenum transjicerent, agrotantium numerus diminutus est, et ab illo tempore, usque ad id, quo Meclenburgicum intrarunt, haud morbis periculosus vel lethiferis milites sunt affecti.

Quum nostrae legiones omnino paucis tantum, sociorum autem tam multis implicarentur morbis, et pestiferae febres nervosae dysenteriaeque multos maxima cum virtute pro libertate pugnantes, rei publicae eriperent, et multi morbis chronicis cogerentur, ut in nosocomium abirent, longe haud volvi, unde fit, quod nostri milites meliori, quam ceterorum bellis gerendis valetudine uterentur, et has esse causas credo:

I. Corpus robustum, duratum, bene constitutum militis Suecici.

Suecicam terram non, ut regiones meridiales, ferre fruges, quae gustum valde delectant, sed climate salubriore illas compensare, inter omnes constat, et magna senum

copia, rari morbi epidemici, et peregrini, aliquot in Suecia versantes, satis indicant et testantur. Robusti beneque constituti corporis a pueritia ad omnem tempestatem tolerandam, omnemque calorem contemnendum durati est Suecicus miles, praesertim rusticus, qui, corpore fortissimo, multis ut aliis in terris agricola, morbis non est subjectus. His ex firmis rusticis omnis fere exercitus Suec. constat, et id hominum genus quaque climatis et aëris vicissitudine difficile corruptum, corpora multo pernoctando sub coelo atro in agris non languisse minime miraberis. Et quum rarissime recente vescantur carne sed maxima salsa, et halecibus aliisque piscibus salsis, uno verbo cibis validis recentes et molles a Germanicis paratos facile concoxerunt.

Plurimi militum uxorem duxerunt, paceque in familia dilecta aetatem agunt, quo magnis in urbibus a venere impediuntur, quae facile contagione accipit corpora et valde debilitat.

Ut GUSTAVI ADOLPHI et CAROLI XII. copiae, sunt nostrae et erunt: nam conditio rustica in Suecia adhuc permanens, ipsos iis ab vitiis prohibet, quae vires frangunt. Quanquam spiritu viri magnopere delectentur, tamen nonnulli admodum, certe non plures, quam ex aliis, certe rariores quam ex singulis legionibus illum hauriunt.

II. Suecicos armatos paucis esse contentos.

Milites Suecici domi non sunt delicati, bellique ad libitum, ut quondam superbi satellites nunc expulsi tyranni, requirere; prohibet disciplina accurata.

Multa est Suecicus, sed bene digerit et vili cibo contentus est; digestionis vires semper sunt integrae, omnibusque effugit morbis, qui ex cibo artificiosius factu oriuntur. — Nullus fortasse alius miles contentior est, et rarissime aliquem cibo malo incontentum, qui non renunciaret, si edendi etiam libido invitabat et famem ipsam toleraret, vidi.

III. Moderate spirituosos haurire potus.

Saepe quidem, libenter nostros inebriari, exprobatum est, sed incaurius ab singulis in universum conclusum. Vinum adustum, quo incolae septentrionales vix carere possunt, cupide bibitur, Suecicus autem ipsi est adsuetus et multum potest haurire, donec inebrium sese redderet. — Per magnos militem labores perficere, multosque dies in frigida et humida tempestate versari coactum esse, ne obliviscaris, si illius bibendi cupido vituperatur; nam dubium non est, quin, ut plures medici militares experti sunt, armati multo rarius in morbos, qui a climate excitantur, incidant, si hunc potum assumunt, et exercitus, qui illo omnino in-

digeret, semper fere, autumno maxime et hyeme dysenteriis, diarrhoeis, colicis et aliis morbis gastricis affectus esset.

Purum praeterea spiritum frumenti sine aromaticorum admixtione bibunt, et multos potus spirituosos, quibus tanquam veneno gradatim exanimante australium vires languescunt, haud noverunt. Nunquam in exercitu morbis vino adusto saepius sumto, excitatis laborantes curavi.

IV. Vetito concubitu rarissime frui.

Plurimos, horribile est visu, aegrotantium non modo venericis genitalium affectionibus, sed etiam lue venerea et inde ortis consecutivis morbis, si Francogallica nosocomia videris, invenies; et tertium semper omnium, qui Francogalli male se habent, in morbum ab ipsis sic dictum, incidisse, plures medici Germanici, quorum praesertim Cel. MASIUS, Professor Medic. Acad. Rostochiensis, qui ante aliquot tempus nosocomio Francogallico militari praefuit, contendunt. — Non ita nostro in exercitu; altera et maxima pars conjugium inita, in uxorem fidelior quam ut malam non moderaret cupidinem, — altera conjugii expers, Gallorum procacitate vacans, non tam polita est, ut mulierum gratiam iniret, et religiosior quam ut aliquam violaret.

Majorem quidem Suecicorum moderationem efficit natura minus mobilis et irritabilis, sed mores minus corrupti — Francogallorum mores duce Napoleone omnibus satis noti — venereas lues sic prohibuere, ut tota in legione, cui sum princeps medicorum praepositus, omni tempore procul patriae exacto; *quatuor tantum* illo malo corrupti exsistissent, quod etiam ceteri medici militares Suecici affirmant.

V. Suecicos esse religiosos.

Religione permotus, qua nostri exercitus disciplina illustris servatur, qua tam multi alii superantur, minime miles committit facinora, quae enarvarent, effraenarent; religioni, quae et bello, quin et in proelio colitur, si res postulent, maxime debetur, quod miles noster et hostes bene tractet, devictis parcat, seque ipsum proeliis commissis, castrisque captis superet. Quantum discrepat a mercenariis Francogallicis, qui, pugna facta vel arce occupata, omnino se addicunt sensibus, qui valetudinem extinguunt, et luivum catervas, cupidinis, victusque immoderate assumpti effectiones, producant. Nam dei cultu abrogato, simul milites effraenati et effoeminati.

VI. *Convenienter vestitos esse.*

Nostrae copiae sic vestitae sunt, ut facile hyemis incommoda et solis ardores defendant, neque ex aestate molestiam capiant. Cuique militi est toga, et breviata, tunica cum manicis panno coeruleo facta, fascia corporis, bracciae longae et laxae, aestate linteo albo, hyeme panno factae, et caligae solidae. Omnis vestitus est longus et laxus, nam vestem arctam minus frigorem defendere, et arctiorem saepe morbos lethiferos, haemorrhagias et apoplexias suscitare, experientia docet. Plures etiam doctores, qui de re militari scripserunt, vestitum arctum citius inutilem fieri contendunt, et ita est.

Caligae militum legionis, cui sum adscriptus, quia magis fovent, et liquorem penetrantem, quem calcei et tibialia vel ex linteo vel ex corio prohibere non possunt, avertunt, certe calceis, plurimis quidem temporibus sunt praefereandae; nam bono corio et sic probe elaboratae sunt, ut pedum ne ullam quidem partem premant et laedant.

Maximam partem pileis utuntur milites rotundis, qui unum quoad latus erecti latoque muniti sunt annulo ex aurichalco, et an pileis galeatis (Tschakko's) postponendi sint, quaestio est. Qui pilei humores ex aere libentius hauriunt, continuaque tempestate pluvia citius illis pereunt,

capita tamen minus gravant, rariusque attrahunt oculorum morbos.

Corporis fasciam, quae ventrem fovet, multosque tristi tempestate morbos gastricos, dysenterias et colicas impedit, maxime sanitatem conservare credo.

Suecicos esse immundos, quod saepe vitaperatum, in universo falsum habeo; nam saepe lavare et indusia mutare praescriptum est et repugnantes poena gravi afficiuntur. Rariorem igitur, quam in Germania creditur, esse nobis scabiem, et omni hocce in bello decem vix meae legionis scabiosos fuisse ex veritate affirmo; nonnullos quidem, ut quoque in acie, munditiei haud esse studiosos, bello gravi et longo impediri non potest, nostros autem, ceteris copiis immundiores, nunquam concedam.

VII. Magnam haberi militum in itinere diligentiam.

Itinerum pericula sunt multa et diversa, quoad militum ordines, tempestates, itineris ipsius longitudinem, vivendi morem et disciplinam, quae legiones et proficiscendo et in hospicio nocturno agunt. Omnino copiae pedestres multo magis defatigantur itineribus, quam equestres, quae ex iis etiam molestias capiunt. Bellis, quae acriter geruntur, proficiscendi labores facile morbos

efficiunt, per se tamen itinera, quae rarissime festinanter fiunt, sed quae ad ipsa pertinent (ardores, frigora, vigilia etc.) nequaquam periculosa.

Si exercitum valere dux cupit, magna in itinere diligentia est adhibenda, qua permulti conservantur milites, qui illius expertes non brevi tempore amplius agere poterunt et in nosocomia militaria deduci debent. Modèrate aut lente viam ingredi et hyeme et aestate boni ducis est, si res concedant. Nam festinanter proficisci, praesertim in principio, non modo fatigat et consumit militem, sed etiam sudorem evocat, qui nocebit, quia indusia mutari non possunt. Quo celerius iter coelo frigido, eo magis sudor movetur; via arenosa et arida pedes pulverem excitant, qui oculis et pulmonibus incommodat; et via molli facile miles defatigatur.

Ut solis ardores evitentur, prima cum luce castra movenda et talia itinera sunt facienda, quae ante solem meridianum perfici possunt, quod autem saepissime impossibile; atque ea de causâ ardoris effectus diminuendi. Lente atque commode armatus ingredi et consistere nonnumquam debet locis, quae calorem temperent et solis radios a capite praesertim avertant. Ne miles sudatus vestem solveret, nec aquam frigidam, nec ipsam vino

adusto mixtam, nec cerevisiam, nec, si exercitus etiam, constitisset, prius quid biberet, quam refrigeratus fit nec hyeme frigida in itinere, nisi necessitate coactus consistat, idque nequaquam longe, maxima cura est cavendum. Nil periculosius est, nil facilius attrahit morbos graves, quam multa per tempora vestibus humidis proficisci; igitur antequam habitus exsiccati sunt, si tota res tempestate pluviosa fert itinera, armati hospitium exire non debeant. — Ne gravatae sint in itinere maturato aut via accliva aut calida ordines pedestres, nam tunc duplici oneri perae, quae ab iis adimendae sunt.

His legibus maxime, quas diligenter sequitur quod, rot paucos habet in itinere aegrotantes et defatigatos, debet Suecicus exercitus. Itinera frigore puro inita tantas molestias dant, ut facile intelligitur, nostris legionibus, quantas in calore seu tempestate uvida, qua transacta nostri statim respirant, et bene se habent, si maximum sit etiam frigus.

VIII. Diligentiam ciborum etiam adhiberi:

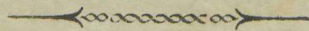
Non Suecicorum est, ut olim Francogallorum milites nutrirī committere fortunae, quod partim omnia confundit, partim ut victus requireretur et offerretur, qui

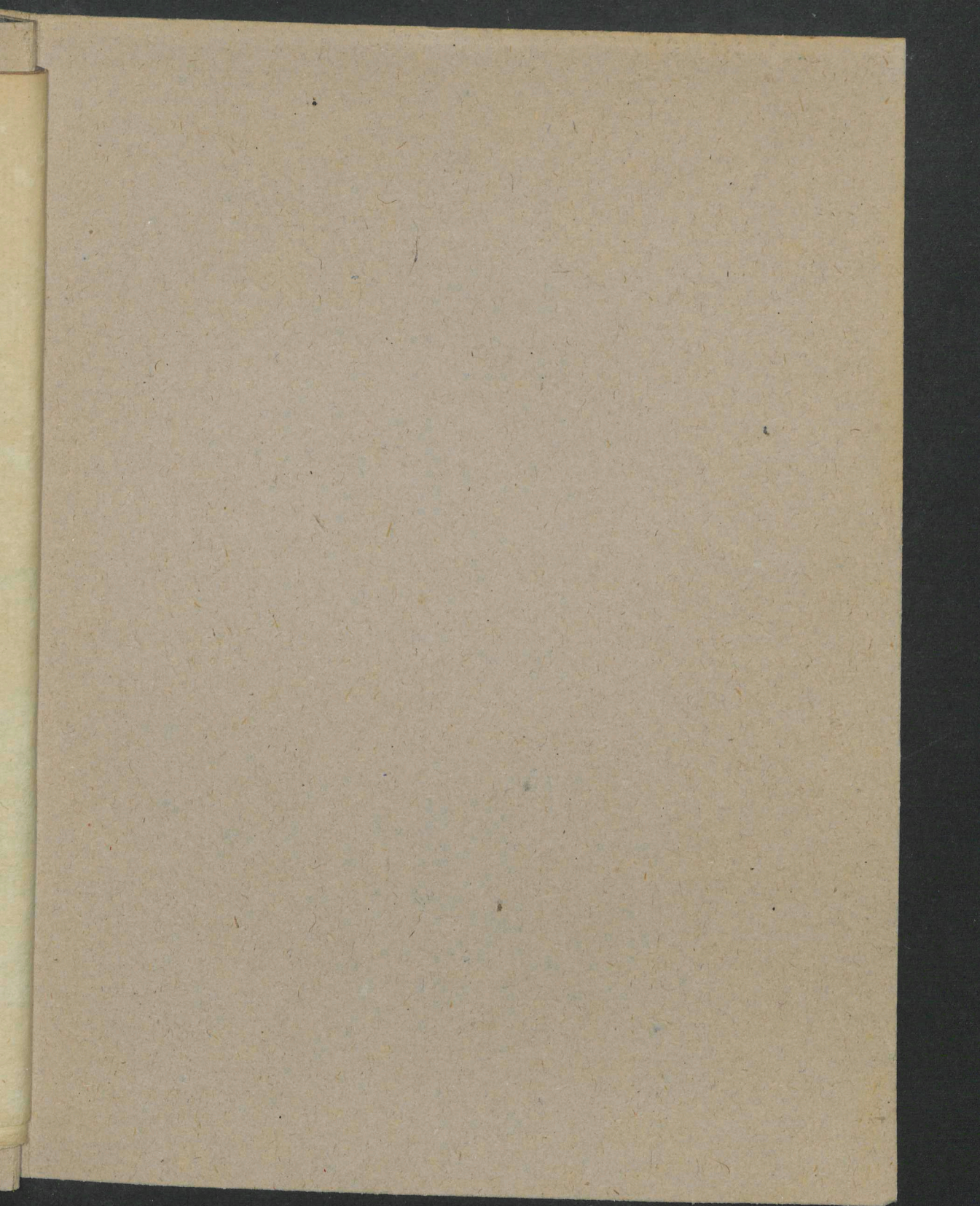

cuique placeat, et saepe valetudinem corrumpere, omnemque exercitum perdere possit, efficit, sed victum cum sufficientem — tum salutarem ipsis praeberi tam diligenter procurant nostri duces, ut in genitorum modum, omnibus, quae ad militum victum pertinent, praesertim pani et aquae bello utilissimis consulant. Nihil etiam exercitui est periculosius, quam panes cibarii et aquae putrefactae, quibus assumptis omnes milites facile perire possunt.

Quae pauca tantum lectori benigno nunc offerre possum, nam omnium adjumentorum literalium expertus et continuis negotiis militaribus sum obnoxius; longius et accuratius rem hancce exposuissem, si otia mihi fuissent, igitur indulgentiam et iudicia haud acerba petere mihi liceat.

II

Majorem quidem Suecicorum moderationem efficit natura minus mobilis et irritabilis, sed mores minus corrupti — Francogallorum mores duce Napoleone omnibus satis noti — venereas lues sic prohibuere, ut tota in legione, cui sum princeps medicorum praepositus, omni tempore procul patriae exacto; *quatuor tantum* illo malo corrupti exstitissent, quod etiam ceteri medici militares Suecici affirmant.

V. Suecicos esse religiosos.

Religione permotus, qua nostri exercitus disciplina illustris servatur, qua tam multi alii superantur, minime miles committit facinora, quae enarvarent, effraenarent; religioni, quae et bello, quin et in proelio colitur, si res postulent, maxime debetur, quod miles noster et hostes bene tractet, devictis parcat, seque ipsum proeliis commissis, castrisque captis superet. Quantum discrepat a mercenariis Francogallicis, qui, pugna facta vel arce occupata, omnino se addicunt sensibus, qui valetudinem extinguunt, et luum catervas, cupidinis, victusque immoderate assumpti effectiones, producant. Nam dei cultu abrogato, simul milites effraenati et effoeminati.

